

Empatiforstyrrede børn; Indenfor pædagogisk rækkevidde

Børn, der gerne vil, men ikke kan. Sådan beskriver psykolog Trine Uhrskov empatiforstyrrede børn, hvor normal opdragelse, appeller og skældud ikke virker. At arbejde med disse børn er hårdt, men en række enkle metoder kan være med til at løse problemerne

Af: Knud Abildtrup

En seksårig dreng endte endnu engang dagen i børnehaven i konflikt - siddende oven på et højt skab, hvorfra han grædende kastede ting i hovedet på de andre børn.

Drengen, der tit var voldsomt udadreagerende, havde et godt sprog, men var ude af stand til at fortælle om, hvad der var sket. Han holdt sig for ørerne, og pædagogerne kunne ikke hjælpe.

At have med empatiforstyrrede børn at gøre er krævende arbejde. Men der findes værktøjer og hjælpemidler til at opøve de empatiske evner hos bl.a. DAMP- og Asperger-børn.

Cand. psyk. Trine Uhrskov giver gennem sit arbejde i Asperger Ressource Center pædagoger og forældre redskaber til at håndtere vanskeligheder med de børn, som ofte misforstås som frække og egoistiske. Børn, der med hendes ord gerne vil, men ikke kan.

"Det kan være svært at forstå, når almindelig opdragelse og appeller om samarbejde ikke virker. Normalt ønsker børn dybest set at samarbejde for at "det skal være rart", men nogle har ikke det ønske i sig," siger Trine Uhrskov.

Det, der fik hul på bylden hos drengen på skabet, var en uafsluttet tegneserie, som drengen fra skabet selv blev nysgerrig efter at få afsluttet. Første felt viste en glad dreng på vej i børnehaven, og det sidste en vred og grædende dreng. Men det midterste felt var tomt, og hvad der skulle tegnes dér for at få historien færdig, fik ham på gлед.

Det blev til en tegning af andre børn, der tog hans tegnepapir, og til sidst kom der ord på, hvad der havde fået hans verden til at bryde sammen.

Et digitalkamera. Skældud virker slet ikke, og med almindelige virkemidler løber man ofte panden imod en mur over for børn med empatiforstyrrelser.

"Det er vigtigt at forstå, at de børn gerne vil en masse, gerne vil verden, men ganske enkelt ikke kan," siger Trine Uhrskov. Børnene har bare konstant brug for hjælp til at danne sig et billede af og forstå den sociale situation, de indgår i, og meget ofte virker det visuelle stærkt:

En fireårig pige endte i leg tit med at nive, bide og rive sin søster på otte. Forældrene havde forsøgt alt for at få hende til at blive mindre voldsom, men intet virkede, og pigen forblev uberørt.

Et digitalkamera gjorde udslaget - med en række fotos af pigen selv, der bider, en søster, der græder, en mor, der bliver vred, en far, der skælder ud, og endelig pigen selv, der ender med at blive ked af det.

"Det kan undre, at der skal så lidt til. Men det virkede! Ved at gå fotoserien igennem næste gang, pigen havde været efter sin søster, stoppede det. For den fireårige blev det faktisk muligt at se for sig - og gradvist forstå, at hendes voldsomheder ramte hende selv."

Piktogrammer. Hvad de fleste børn erfarer sig til efter at have prøvet det nogle gange, skal for andre børn

arbejdes ind rent intellektuelt og gerne visuelt.

Piktogrammer, eller symbol-skemaer, som mange støttepædagoger bruger i institutions-hverdagen for at bringe lidt system og orden ind i kaos, er en velafprøvet metode. Og Trine Uhrskovs erfaring er, at mange andre børn også vælger at benytte sig af, at der hænger en billedserie om dagens forløb. Måske beregnet til ét barn - men anvendeligt for mange for at få struktur på dagen, som man i vore dage i høj grad selv skal kunne navigere rundt i.

Ure, der tydeligt viser, hvor meget der er tilbage af spisepausen, kan være gavnlige for de børn, der ikke af sig selv skynder sig at blive færdig med at spise for at komme til at lege igen.

Og tegninger af "mine cirkler" med barnet i centrum kan være med til at graduere sociale regler: At der er stor forskel på at sætte sig på skødet af sin moster og på buschaufføren.

Ofte er det meget individuelle løsninger, der skal til. Forstår man først, hvordan en larmende flyver kan chokere en lydfølsom dreng, når man hurtigere hen til, at drengen skal have udpeget støjkilden for at komme over angsten for det ukendte.

I det hele taget er det for empatiforstyrrede børn ofte svært at integrere sanseindtryk, og at arbejde aktivt med sanseindtrykkene kan gøre underværker.

En kuglepude at sidde på kan være det, der skal til, for at et uroligt barn kan gennemføre et måltid sammen med de andre. En tung og tryk kugledyne kan betyde en hel nats søvn for en dreng, der har en anden følsomhed end de fleste.

Trine Uhrskov er også konsulent for virksomheden Specialisterne, der beskæftiger voksne med Asperger's Syndrom, og ved herfra, hvor meget flimrende lysstofrør viste sig at genere:

"Er man i forvejen overfølsom over for bestemte sanseindtryk og har svært ved at sortere i dem, skal der ikke så meget til, før man også bliver mindre tolerant og måske reagerer på et lille skub med et meget større skub. Og det gælder også for børn."

Mad. Betydningen af mad i dens mange forskellige udgaver kan også være større, end mange nok forestiller sig. Trine Uhrskov kender f.eks. til en pige, der kun spiser mad, der knaser: Rå gulerødder, tør pasta og Havrefras, mens en anden udelukkende holder sig til bløde fødevarer som mousse, franskbrød og kartoffelmos.

Nogle børn, der har vanskeligt ved sanseintegration, kan ikke kapere, at mad kan være så totalt forskellig og uforudsigelig i smag, lugt, temperatur, konsistens, farve - og endda lyd som f.eks. knasen. I et forsøg på at få lidt styr på det hele bliver det til kræsenhed, og de voksne må gøre sig umage med kun at udvide repertoiret ved at bevare f.eks. det knasende eller det bløde - og så variere derudfra.

I det daglige arbejde med børnene, der ofte havner i konflikter med de andre, er det ifølge Trine Uhrskov afgørende, at de voksne indbyrdes får evalueret på, hvad der gik galt, og når frem til en mere fintmasket forståelse af børnene.

At der i dag er mere fokus på normalt begavede børn med bl.a. autistiske træk har ført til, at mange går i almindelige børnehaver, så problemerne er kommet tættere ind på livet af alle pædagoger.

"For 15 år siden opfattede man i højere grad børn med autistiske træk som mentalt retarderede, der aldrig blev i stand til at knytte sig tæt til et andet menneske. Men i dag ved vi, at det måske nok er svært, men at børnene kan lære det ved bl.a. nøje at arbejde med, hvad kropssprog, mimik og gestik betyder," siger Trine Uhrskov

Støttepædagogen. Trine Uhrskov tillægger i den sammenhæng støttepædagogens værdi afgørende

betydning og slår gerne et slag for at videreføre de ugentlige støttetimer op i skoletiden i langt højere grad, end det sker i dag:

"Støttepædagogen kender barnet, kan hele tiden være lidt foran og kan - ligesom forældrene - skubbe lidt på udviklingen og samtidig være sikkerhedsnet. Faktisk går et stort investeringsarbejde tabt ved ikke at lade støtten fortsætte. Alt for sjældent bevilges der tilstrækkelig støtte i skolen, hvor man kunne sikre en voksen, der kender barnets styrker og svagheder. Det ville være af uvurderlig betydning for at skaffe barnet tilstrækkeligt med små sejre i skolesystemet, der i dag kræver større og større sociale kompetencer. Ikke nødvendigvis støtte i alle ni år, men i flere år end nu."

"Alternativet bliver for nogle af børnene i den her gruppe de - i øvrigt langt dyrere - specialskoler, hvor jeg kan være bekymret for børnenes faglige kvalifikationer og deres tilhørsforhold."

Empatiforstyrrelse

Empatiforstyrrelse er kerneproblemet i hele autismespektret: Infantil Autisme, Aspergers Syndrom, Nonverbal Learning Disorder, Gennemgribende Udviklingsforstyrrelse Uspecificeret.

Man kan også have empatiforstyrrelse (i forskellige grader) sammen med specifikke udviklingsforstyrrelser: ADHD (DAMP), Tourettes Syndrom, Semantisk-pragmatisk sprogforstyrrelse, ordblindhed og talblindhed. Endeligt findes der børn, som "kun" har empatiforstyrrelse - uden andre kendte problematikker.

Hvor mange

Mellem to og fem pct. af en børneårgang har en grad af empatiforstyrrelse - fagfolk er uenige om tallet.

Viden, rådgivning og kurser

Center for Autismes hjemmeside på www.centerforautisme.dk

Videnscenter for Autisme's hjemmeside på www.autisme.dk med bl.a. de enkelte amters specifikke tilbud.

Aspergers Ressource Center's hjemmeside på www.autisme.dk

Landsforeningen Autisme's hjemmeside på www.autismeforening.dk

Aspergerforeningens hjemmeside på www.aspergerforeningen.dk

Hjælp

Center for Autisme tilbyder telefonrådgivning for forældre og fagfolk tirsdag kl. 13-15 på tlf. 44 98 23 55.

Landsforeningen Autisme tilbyder telefonrådgivning torsdag kl. 16-18 på tlf. 4587 0920 og torsdag kl. 18-20 på tlf. 7515 5075.